

stveno, a pisano živo in duhovito, da ga je veselje preučevati. Obenem je pa po pravici pokazal avtor tudi na to, kako naj študij kmečke duše »služi življenju« (6).

V splošnem poglavju o kmečki duševnosti razlaga, kako je v vsaki človeški duši neka trojna »pranavezanost«, ki je torej »pradana«, »prvobitna« ali »primarna«: namreč pranavezanost na zemljo, na Boga in na človeka. Ta pranavezanost ostane v preprosti duši bolj naravna in živa, zato je marsikaj, kar se zdi meščanskemu človeku ali tudi nekateremu znanstveniku na kmečkih ljudeh »primitivno«, le naravno in prvobitno, primarno.

Ker je človek telesno in duhovno bitje, potelesno del prirode, duhovno segajoč v »metafizični svet«, zato je tudi doživljanje njegove duše, dasi enotno, strukturno, dvojevrstno, izhajajoče iz snovnih ali duhovnih korenin. Dr. Puš imenuje eno »materialistično«, drugo »idealistično«, zato govori tudi o dvojnem gledanju na svet, o materialističnem in idealističnem, ali o materializmu in idealizmu. Ker kmet ni le vkoreninjen v zemlji, temveč zemljo tudi obdeluje in z njo živi, zato je naravno, da je pri njem »materializem« močnejši kakor pri drugih stanovih. Pomniti je pa, da ni to še materializem v navadnem, zlem pomenu, dasi je kdaj lahko in je dejansko neredko tudi to. Beseda dr. Puša pomeni le to, da na vse kmetovo doživljanje in zato tudi na njegovo mišljenje in hotenje, na izražanje in vedenje vpliva njegova posebna vezanost na zemljo. In vprav to je Pušev problem, pokazati, kako se v kmetovi navezanosti na zemljo, Boga in druge ljudi javlja materializem v tem posebnem, neredko in zakaj tudi v slabem pomenu, kako pa v vsem njegovem mišljenju in hotenju tudi pravi idealizem. Z bogatim materialom in bistro psihološko analizo dokazuje, da je zaradi teh pradanosti in prabitnosti, ki so v kmečki duši še najbolj čiste, tudi kmečka kultura »v vsakem narodu temeljna narodna kultura« (86). Da, Bog in zemlja — pravira vseh psihičnih komponent v kmečki duši — delata, po sodbi dr. Puša, kmeta tudi v nacionalnem pogledu za stvaritelja, nosilca in ohranjevalca narodnih vrednot. »Če nam vse drugo ostane,« pravi dr. Puš na koncu, »kmet pa propade, smo Slovenci zgubljeni; če pa drugo propade, a kmet ostane, bo naš narod živel« (89).

Vsekako je to zanimivo delo vredno študija. Prim. posebej razpravljanje o kmečkem delu 22 sl.; o begu z dežele 36 sl.; o kmečki družini 71 sl. in dr.

Koga bi motilo tu in tam posebno izražanje (n. pr. delitev doživljanja v gonsko, umsko in nagsko, po Vebru 7; da Boga ni mogoče ljubiti, temveč le človeka, zopet po Vebru 44; byarchia nam. biarchia, dvovladstvo, 73 in dr.). Ločitev v osrednjo in bolj ali zgolj »obodno« (periferno) plast v duševnosti (po Vebru) je dobra, a še premalo udomačena. Tu in tam je kaj premalo jasno povedano (n. pr. o »naravni« nenravnosti na deželi, 18; o združništvu, 84 in dr.).

A. U.

Bartolomeo Calvi, Le immagini di sogni (Podobe iz sanj) di Ivan Cankar.

Torino. R. Accademia delle Scienze. 1941-XIX., pagg. 48.

Po tri in dvajsetih letih, ki so minila od smrti Ivana Cankarja, prihaja ta genij slovenskega naroda, »simbol našega trpljenja«, ne le pri svojih rojakih do enodušnega priznanja, občudovanja in spoštovanja, marveč tudi v kulturnem krogu tujine dobiva zasluženi sloves. Cankarjeva knjiga nas kot enakovredne

postavlja v vrsto najkulturnejših narodov in nam tirja tisto mesto na soncu, ki nam gre. Plemenita tekma s kulturnimi vrednotami pa nam bo tudi zagotovila trajno častno svobodo, kakršno je Bog odločil narodu na vsestransko najvažnejšem križišču Evrope.

»Podobe iz sanj«, napisane v »letih strahote 1914—1917«, najintimnejša Cankarjeva knjiga o zlu v človeku, o krivdi, v smislu nezaslužene trpljenja, o strahu pred smrtjo, o napuhu, pohlepu in razbrzdani spolnosti, o doživljanju tuje bolečine, o bridkem kesanju, o veri v narod, o potrebi vélikega petka za véliko nedeljo, o materi, domovini in Bogu, o Življenju, Mladosti in Ljubezni — so prava knjiga tolažbe slabotnemu narodu v trpljenju.

Bartolomeo Calvi je velik posrednik slovenske književnosti, zlasti Cankarja, italijanskemu občinstvu. Prevodom *Kralja na Betajnovi* (*Il re di Betainova*, 1929), *Mojega življenja* (*La mia vita*, 1930) in *Bele krizanteme* (*Il crisantemo bianco ossia Ivan Cankar e la critica*, 1931), ki obsegajo obširne uvodne študije, je pridružil tudi prevod *Podob iz sanj*, ki izide v kratkem, medtem ko je študija o tej Cankarjevi umetnini izšla letos v juniju med izdanji Kraljevske znanstvene akademije v Turinu.

Študija o *Podobah iz sanj* obsega 19 členov. V prvem govoru Calvi o Cankarju kot prvem evropskem duhu Slovenije in najbolj znanem slovenskem pisatelju v Evropi; v drugem sodi o simbolizmu *Podob iz sanj* kot o tipičnem pojavu celo v svetovni književnosti, omenja pisateljev prehod od realizma in naturalizma k idealizmu in spiritualizmu ter njegovo pesimistično gledanje na človeško družbo; v tretjem presoja željo in potrebo po popolnem očiščenju kot temeljno razliko med Cankarjem in dekadenti; v četrtem kronološko označi postanek *Podob iz sanj*, nakar poudari dve prevladujoči misli: grozota vojne in težnja po očiščenju v moralnem in religioznem oziru; v petem pojasnjuje in ugotavlja umetniško vrednost *Uvoda* (»popolna skladnost med doživetjem in izrazom, splošnost, vznesenost prave poezije, moralna dolžnost, ki jo ima videc, da razodene, kar čuti, radost in grenkoba, ki izvirata iz take povsem nesebične iskrenosti«, str. 13); v šestem dokazuje sorodnost med *Mojim življenjem* in *Podobami iz sanj*; v sedmem govoru o knjigi kot o umetniško najbolj zrelem, versko najbolj prečiščenem Cankarjevem delu, polnem zaupanja v prihodnost prave večne radosti, in se ustavi ob problemu Cankarjeve vernosti; v osmem razmišlja o notranjem in posmrtnem svetu Cankarjevem; v devetem govoru o notranji drami *Podob iz sanj*, ki jih v desetem členu hkrati z *Belo krizantemo* in *Mojim življenjem* označi kot pravo Cankarjevo trilogijo; v enajstem govoru o umetnosti *Podob iz sanj*; v dvanajstem primerja Cankarja z Leopardijem, njune skupnosti in še večje razlike; v trinajstem primerjavo nadaljuje in ugotavlja Cankarjevo navezanost na narodo; v štirinajstem omenja skupna spoznanja Danteja in Cankarja; v petnajstem se ustavlja ob sorodnih mislih pri današnjih italijanskih književnikih Monelliju in Ojettiju; v šestnajstem govoru o izvornosti *Podob iz sanj* in le od daleč namigava na Rousseauja, Maupassanta in Huysmausa; v sedemnajstem omenja šibkejše podobe; v osemnajstem poudarja »globoko etično zavest« *Podob iz sanj*; v devetnajstem pa v pripovedniku Cankarju poudari predvsem stilnega mojstra, čemur sledi primera med Cankarjem in Boccacciom.

Ob navedbi vsebine Calvijeve študije moramo omeniti tudi obsežne pojasnjevalne odlomke iz njegovega prevoda *Podob iz sanj*. Ti odlomki kažejo, da bo Cankarjeva poslednja umetnina našla — s kako redko motnjo — v italijanščini svojo odgovarjajočo lepo podobo, kar nas močno veseli. Študija, ki je za italijansko občinstvo zelo točna in pregledna, bi se dala obogatiti z mislimi Voduškove analitične monografije Ivan Cankar (1937), zlasti z odlomkom Cankar v »*Podobah iz sanj*« (Sodobnost 1934). Primerjanje z italijanskimi književnimi mojstri daje Cankarju vso vrednost samoniklega, genialnega umetnika. A četudi je Cankar »ustvaril slovenski moderni umetnostni jezik« (Breznik, DS 1935, 507), bi primerjava z Boccacciom delala krivico Jurčiču, Tavčarju, Kersniku in je slovenski književni zgodovinar v tej obliki ne bi mogel podpisati.

V. Beličič.

Rudolf Horvat, Na bedemima Stare Hrvatske. Omladinska knjižnica Matice Hrvatske. Kolo I. — Svezak 1. Serija b. Zagreb 1941.

Tik pred usodnim prelomom v zgodovini Hrvatske je izšla ta knjižica o stari slavi Hrvatske, s katero je Matica Hrvatska uvedla novo serijo svojih izdaj, namreč Omladinsko knjižnico za mladino od 15—16 let.

Na bedemima Stare Hrvatske obsega tri zgodovinske slike. Prva, *Uskoška sveča*, opisuje junaški dvoboj Pariševića s turškim velikanom Bakotom (1527) ter njegovo zaobljubo, da bo daroval trsatski cerkvi tako svečo, kakor je bil velikan velik. Ko je svečo izgotovil iz daril vseh Hrvatov, se je na Trsatu poročil s hčerko uskoškega vojvode Hreljanovića ter je za svoje junaštvo sam postal vojvoda. — *Zaroka bana Frana Frankopana* govori o Frankopanu ter moravski baronici Juditi Krečin, kateri govori mladi ban o razcvetu renesančne hrvatske književnosti. Grof Paradeiser, Juditin zaročenec, pride k Frankopanu v goste prav, ko navale zopet Turki v Hrvatsko. Paradeiser pobegne pred bojem v Zagreb, zaročnica pa gre v boj pri Hrastovcu (1556), kamor je pridrvel Murat beg. Judita pade v plen Turkom, pa jo ban osvobodi in seveda tudi zasubi. Ko gre nekaj let kasneje svatbeni pohod iz Hrvatske po nevesto na Moravsko, se banu vname uho in na poti umre (2. dec. 1572). Svatbeni pohod se vrne nazaj kot pogrebni. Judita je stopila nato v samostan dunajskih klaris. — Tretja črtica pa govori o junakih, ki so branili *Gvozdanško* do svoje smrti l. 1578 pred bosanskim Ferhadpašom, pa so vsi do zadnjega zmrznili na straži, čakajoč sovražni napad brez hrane. Še prej pa so bili priče poroke poglavarjeve hčerke z junakom Ožegovićem ter so prejeli kot zadnjo hrano sv. popotnico.

To je vsebina te narodoljubne hrvatske mladinske knjige, ki kaže, kako so umirali in se borili stari Hrvati za svojo domovino. Umetniško niso dovolj močne, v tem so močnejše naše podobne povesti Lee Faturjeve, ki jih je pisala za Vrtec in mladinske liste ter bi zaslužile vsaj v toliko knjižno izdajo kakor te hrvatske zgodovinske črtice z domoljubno tendenco. Uvodoma pa uredništvo še bolj tendenčno proslavlja staro Hrvatsko, ki je bila močna država ter so samo verski boji delili Hrvate v katoličane in muslimane, dasi so bili obojni Hrvati in junaki. Zgodovinska povest pridobiva na veljavi tudi v mladinskem slovstvu in tudi pri nas bi ne smeli iti tako molče mimo zgodovinskih slik boja naših dedov za vero in domovino.

T. D.